Львівський національний університет імені Івана Франка
Географічний факультет
Кафедра фізичної географії

Карпатський національний природний парк

ЛАНДШАФТОЗНАВСТВО: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

МАТЕРІАЛИ
міжнародної наукової конференції присвяченої:

- 70-річчю кафедри фізичної географії Львівського національного університету імені Івана Франка
- 60-річчю Львівської школи ландшафтознавства
- 110-річчю з дня народження професора Каленика Івановича Геренчука
- 80-річчю з дня народження професора Гаврила Петровича Міллера

24 – 27 вересня 2014 року

ЛЬВІВ-ВОРОХТА
2014

Ландшафтознавство: стан, проблеми, перспективи: Матеріали міжнародної наукової конференції присвяченої 70-річчю заснування кафедри фізичної географії, 60-річчю діяльності Львівської школи ландшафтознавства, 110-річчю з дня народження професора К. І. Геренчука і 80-річчю з дня народження професора Г. П. Міллера (24-27 вересня 2014 р.). – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2014. – 198 с.

Збірник містить матеріали доповідей, які охоплюють різні аспекти вчення про ландшафт: історію, теорію, методику і практику. Більшість порушених питань історії ландшафтознавства, теорії ландшафтознавчих досліджень та методики комплексних географічних досліджень більш детально розкриті у Віснику Львівського університету серія географічна (вип. 48, 2014).

Редакційна колегія: А. Мельник, д-р геогр. наук (відповідальний редактор); Л. Костів, канд. геогр. наук (відповідальний секретар); В. Біланюк, канд. геогр. наук; О. Загульська, канд. геогр. наук; І. Круглов, канд. геогр. наук; Р. Кулачковський; В. Матвіїв, канд. геогр. наук; Б. Муха, канд. геогр. наук; І. Притула; П. Шубер, канд. геогр. наук; В. Шушняк, канд. геогр. наук; Б. Яворський, канд. геогр. наук.

Рецензенти: С. Позняк, д-р геогр. наук, професор;
А. Богуцький, канд. геогр. наук, професор

Друкується за ухвалою Вченої Ради географічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 7 від 10 вересня 2014 року).

Матеріали вміщені у збірнику подані у редакції авторів. Вони відображають різноманітність трактування терміну “ландшафт”, і, відповідно, неоднозначне розуміння змісту ландшафтознавства.
Точка зору редколегії не завжди збігається з позицією авторів.

©Львівський національний університет
імені Івана Франка, 2014

ІСТОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ І МЕТОДИКА ЛАНДШАФТОЗНАВСТВА

типу мають частоту, вище 60% днів. Більшість року на Рівненщині переважають погоди помірно несприятливого типу.

Отже, в цілому погодні умови Рівненської області сприятливі для організації рекреаційної діяльності. Для літніх видів рекреації впродовж року найсприятливішим є період з червня по вересень, де спостерігається найбільша кількість днів з комфортними погодами, а також цей період є найсприятливішим з точки зору медико-кліматичної оцінки за критеріями мінливості.

Для зимових видів рекреації погодні умови менш спритливі та значно коротший період (лише два місяці – січень та грудень), впродовж якого зимові види рекреації можуть здійснюватися в умовах найбільшої комфортності погодних умов. Винятком став лише 2013 рік, коли комфортні умови для зимових видів рекреації у зв'язку із сніжною та тривалою зимою був довшим.

1. Історія погоди [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://russian.wunderground.com/
2. *Стафійчук В.І.* Рекреалогія. Навчальний посібник / Стафійчук В. І. / – К.: Альтерпрес, 2006. – 264 с. 3. *Никберг И. И.* Гелио-метеотропные реакции человека /И. И. Никберг, Е. Л. Ревуцкий, Л. И. Сакали/— К.: Здоровье, 1986. – 73 с.

Г. Ходан
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна

ЗАХОДИ ЩОДО ЗМЕНШЕННЯ ЗАБРУДНЕННЯ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ АВТОМОБІЛЬНИМ ТРАНСПОРТОМ

Транспорт є одним з найважливіших елементів матеріально-технічної бази вітчизняного виробництва і необхідною умовою функціонування сучасного індустріального суспільства. Автомобільний транспорт зіграв величезну роль у формуванні сучасного характеру розселення людей, в поширенні туризму, в територіальній децентралізації промисловості і сфері обслуговування. Велика протяжність автомобільних доріг забезпечує можливість їх повсюдної експлуатації при значній провізній здатності. Маневреність, мобільність, високі швидкості доставки вантажів і перевезення пасажирів, комфорт поїздки і інші позитивні якості автомобільного транспорту забезпечили йому підвищені темпи зростання.

Разом з перевагою, яка забезпечує суспільству розвинена транспортна мережа, її прогрес так само супроводжується негативними наслідками – негативною дією транспорту на навколишнє середовище. Автомобільний парк, є практично основним джерелом забруднення навколишнього середовища, а також – одним з джерел, що створюють високий рівень шуму і вібрацією. Екологічний збиток від експлуатації автотранспортних засобів обумовлений токсичними викидами. Щорічно автотранспортними засобами викидається в атмосферу більше 12 мільйонів тонн різних забруднюючих речовин.

Дорожня мережа особливо поблизу міської агломерації «з'їдає» цінні сільськогосподарські землі. Під впливом шкідливої дії автомобільного транспорту погіршується здоров'я людей, забруднюються ґрунти і водоймища, страждає рослинний і тваринний світ.

У багатьох великих містах на частку автотранспорту припадає 70 і більше відсотків від загальної кількості викидів забруднюючих речовин в атмосферу. Будучи найбільшим споживачем природного пального, автотранспорт суттєво впливає на збільшення концентрації в атмосфері вуглекислого газу і, тим самим, на процес глобального потепління клімату в світі.

Основними напрямами області захисту атмосфери від забруднення викидами автотранспорту є: а) створення і розширення виробництва автомобілів з високоекономічним і малотоксичним двигунами, зокрема подальша дизелізація автомобілів; б) розвиток робіт із створення і впровадження ефективних систем нейтралізації відпрацьованих газів; г) зниження токсичності моторних палив; д) розвиток робіт по раціональній організації руху автотранспорту в містах, вдосконаленню дорожнього будівництва з метою забезпечення зменшення викидів від автотранспорту.

Заходи по зниженню забруднення атмосферного повітря викидами автомобільного транспорту.

1. Заходи щодо використання моторного палива.

Переобладнати автотранспорт муніципальних заходів, використовуваний на внутрішньоміських роботах, на газове паливо. Зниження на одиницю транспорту в 3-4 рази викидів оксидів вуглецю, на 15–20 % оксидів азоту, ліквідація викидів сажі дизельним автотранспортом, виключення викидів свинцю.

Організувати роботу пересувних автозаправних станцій. Забезпечення технічної можливості перекладу автотранспорту на газове паливо.

Розробити схему розміщення нових автомобільних газонаповнювальних компресорних станцій і пропозиції по їх будівництву.

Провести рекламно-інформаційну роботу по переходу автотранспорту на газ. Екологічне виховання населення, користувачів автотранспортними засобами.

2. Заходи щодо забезпечення якісними нафтопродуктами.

Організація лабораторії по контролю якості моторного палива, що ввозиться в область. Зменшення викидів забруднюючих речовин з відпрацьованими газами.

Організація контролю вмісту тетраетилсвинця в моторному паливі. Зниження викидів свинцю з відпрацьованими газами.

Забезпечення області неетильованим бензином: – 50 % у екологічно неблагополучних містах – 100 % на всій території області.

Розробка заходів економічного стимулювання постачань в область неетильованого бензину.

3. Організаційно-технічні заходи.

Раціоналізація роботи світлофорів з метою зниження забруднення повітря на автомагістралях. Забезпечення контролю якості нафтопродуктів, що поступають в область.

У зв'язку з великою кількістю автотранспорту в місті контролюючими екологічними організаціями повинен постійно проводиться контроль за станом атмосферного повітря.

Обмеження забруднення атмосфери при використанні автотранспортних засобів зводиться до виконання таких положень:

– вдосконалення автомобіля і його технічний стан (вдосконалення конструкцій автомобіля, створення нових типів силових установок, застосування нових типів палива і підтримка технічного стану автомобіля);

– раціональна організація перевезень і руху (вдосконалення доріг, вибору парку рухомого складу і його структури, оптимальна маршрутизація автомобільних перевезень, організація і регулювання дорожнього руху та раціональне управління автомобілем);

– обмеження поширення забруднення від джерела до людини; заходи щодо захисту від автомобільного шуму; збільшення відстані між джерелом шуму і об'єктом, що захищається;

– максимальне озеленення територій мікрорайонів і розділових смуг, застосування глушників шуму.

1. *Аксенов И. Л.* Транспорт и охрана окружающей среды / И. Л. Аксенов, В. И. Аксенов. – М.: Транспорт, 1986. – 176 с. 2. Безуглая З. Ю. Моніторинг загрязнения атмосфери в городах / З. Ю. Безуглая, С. А. Брукс, С. Т. Сазановская , А. Н. Федоровская / – Труды ГГО. – Вып. 543. – Л: Гидрометеоиздат. 1991. – С. 152–161. 3. *Бройде З.* Відходи, з них і почнемо розбиратися (Про підхід до розв'язання екологічних проблем) / З. Бройде // Рідна природа. – №1. – 1994. – С. 8–12. 4. *Владимиров А.* Охрана окружающей среды / А. Владимиров. – Л: Гидрометиоиздат. 1991. – 420 с. 5. *Вронский В. А.* Экологические последствия загрязнения. География в школе. – 1991. – №2. – С. 13–14. 6. *Гехт Р.* Автомобили и загрязнение воздуха. Мировая экономика и международные отношения. – 1991. – № 6. – С. 136–141. 7. Голубев И. Р., Новиков Ю. В. Окружающая среда и транспорт. – М.: Транспорт, 1987. – 207 с. 8. *Топчиев А. Г.* Геоэкология: Географические основы природопользования. – Одесса. Асфопринт. – 1996. – 392 с.

П. Штойко

Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

ЛАНДШАФТ У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ СПРИЙНЯТТІ

Ландшафт як сутність географії є об'єктом всебічного дослідження й джерелом творчого процесу. В дослідженні вивченого питання наукова думка диференційована від природних ландшафтів до соціогенних (антропогенних) і культурних. Культурний ландшафт – це життєве середовище етносу (етносів) і кожної людини зокрема. В ньому проявляється багатство зв'язків між ландшафтом і об'єктом спадкоємності або системою культурних цінностей.

З М І С Т

ІСТОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ І МЕТОДИКА ЛАНДШАФТОЗНАВСТВА

Воловик В. Концепція етнокультурного ландшафту в українській географії 4

Галаган О. Моделювання формування первинного поля забруднення важкими металами приавтомагістральних територій 6

Гапон С. Ідентифікація типових ділянок території Гірського Криму для проведення воднобалансових досліджень на локальному рівні 8

Гуцуляк В. До питання методики еколого-геохімічної оцінки міських ландшафтів 10

Гуцуляк В., Танасюк М. Методика ландшафтно-геохімічних досліджень 13

Загульська О. Дистанційне зондування землі і ландшафтознавство: головні напрями взаємодії у 2008–2013 роках 17

Исаченко Г. Развитие концепции динамики ландшафтов в Санкт-Петербургском университете на рубеже XX−XXI ст. 20

Ліщенко Л. Критерії та методи оцінки екологічного стану урбанізованих територій із застосуванням аерокосмічних матеріалів 23

Мельник А. Проблеми великомасштабного ландшафтного картування 25

Мельник А., Петлін В., Кукурудза С. Ландшафтознавчі дослідження у Львівському національному університеті імені Івана Франка на початку XXI століття (2004–2014 рр.) 27

Михайленко Т. Перші польські краєзнавчі дослідження на Поділлі 28

Міхелі С. Концептуальні засади і методика дослідження процесу становлення і розвитку українського ландшафтознавства 30

Пилипенко Г., Цуркан О. Картографування типів агроландшафтних структур з використанням ГІС-технологій 33

Руденко Л., Голубцов О., Лісовський С., Маруняк Є., Фаріон Ю., Чехній В. Проблеми та особливості застосування ландшафтознавчого підходу у ландшафтному плануванні 36

Савицька О., Корогода Н. Застосування електронної карти "Природна основа ландшафтів Києва" у дослідженнях естетичних ресурсів міста 39

Сінна О. ГІС-методи у ландшафтних дослідженнях природоохоронних територій Харківської області 41

Сорокіна Л., Голубцов О., Зарудна Р. До формування ГІС "Ландшафти України" 42

Шелест Д. Використання CORINE Land Cover у природоохоронних дослідженнях 45

ЕВОЛЮЦІЯ, СТРУКТУРА, ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ДИНАМІКА ЛАНДШАФТІВ

Біланюк В., Тиханович Є. Динаміка температури як чинник лавинопроявів 48

Буц Ю., Буц В. Вплив пожеж на екологічні режими ПТК 51

Денисик Г. Пригірські ландшафти Карпат 51

Іванов Є., Клюйник В. Ландшафтна структура ключової ділянки "Яворівська водойма" 53

Ismayilova L. Degradation problems of the mountain geosystems that are subjected to intense development of recreation (within Azerbaijan part of the Grater Caucasus) 58

Калуцкова Н., Солнцев В., Тельнова Н. Ландшафтная структура Крымского предгорья и ее антропогенная трансформация за последние 40 лет 59

Керимова Э. Специфические особенности динамики ландшафтов районов развития грязевого вулканизма (на примере Абшерон-Гобустанского района Азербайджана) 62

Козинська І. Кар'єрно-відвальні ландшафти регіону видобутку уранових руд ... 65

Костів Л. Зимові сезонні стани природних територіальних комплексів околиць Чорногірського географічного стаціонару 70

Кривульченко А. Галоморфний ландшафтогенез в умовах території України..... 72

Мольчак Я., Мисковець І. Ландшафти Волині в техногенних умовах 73

Муха Б., Булавенко І., Мельничук М. Випаровуваність в Українському Розточчі 75

Панин А. Взаиморасположение местностей и стрий в ландшафтах Западного Крымского предгорья 77

Рябоконь О. Просторове розташування та широтна зональність натурально-антропогенних ландшафтів 79

Савка Г. Ідентифікаційні ознаки флювіальних водно-ерозійних ландшафтних комплексів Українського Розточчя 81

Хаєцький Г. Особливості районування водних антропогенних ландшафтів Поділля 83

ВЛАСТИВОСТІ ПРИРОДНИХ КОМПОНЕНТІВ ЛАНДШАФТІВ

Ализаде Э., Микаилов А., Гулиева С., Кучинская И. Оценка современного состояния геокомплексов Азербайджана на основе анализа новой ландшафтной карты 86

Бабич О. Порівняльна характеристика інформаційних показників деревостанів між складовими частинами лісових геосистем приміської зони Львова 90

Байцар А. Типи верхньої межі лісу в Українських Карпатах..... 92

Белей Л. Основні відомості про дендрофлору та вертикальну зональність лісів у межах ландшафтів Карпатського національного природного парку..... 95

Булавенко І. Вплив ландшафтних параметрів на перерозподіл сонячної радіації..... 98

Гаркуша Л. Внутриладшафтная структура растительного покрова Крымского предгорного лесостепного пояса..... 100

Гаркуша Л., Соцкова Л., Смирнов В. Ландшафтно-антропогенная обусловленность растительного покрова Присивашья 103

Горбунов Р. Территориальные закономерности проявления диссимметрии ландшафтных показателей и процессов их формирования в Горном Крыму 106

Гродзинський М. Широколистяні ландшафти і широколистянолісова зона України 108

Кашутина И., Стёпочкина О. Особенности ландшафтной структуры лесных массивов и биоразнообразие лесов Национального парка “Угра” (Калужская область) 110

Квасневська О. Формування ойконімів Вінницького району Вінницької області 112

Кулачковський Р. Рослинний покрив природних морфогенних геоекосистем басейну витоків річки Лімниця 114

Мкртчян О., Шубер П. Аналіз зв’язків між річними нормами опадів метеостанцій Українських Карпат та їхнім положенням у регіональній ландшафтній структурі 115

Холявчук Д. Кліматична неоднорідність ландшафтів меандрових комплексів долини середнього Дністра 118

Смалійчук А. Актуальний наземний покрив північної частини Хмельницької області на основі даних ДЗЗ..... 119

Табунщик В. Характеристика амплитуд ландшафтов равнинного Крыма в пространствах факторов “Число дней с максимальной температурой воздуха 30°С и выше. Год” и “Среднее количество дней с суховеями. Год” 122

Штойко І. Геоекологічний стан руслових природних комплексів малих водозборів 123

Шубер П. Особливості динаміки клімату високогір’я Українських Карпат в другій половині XX і початку XXI ст. 125

ПРИКЛАДНЕ ЛАНДШАФТОЗНАВСТВО

Барановська О., Мирон І., Харченко О., Шовкун Т. Екологічні аспекти використання лісостепових ландшафтів Чернігівської області 128

Безлатня Л. Шляхи (можливі) реконструкції селитебних ландшафтів міжзонального геоекотопу “лісостеп-степ” Правобережної України 130

Білевич Н. Проблеми охорони ландшафтних комплексів гірських територій Львівщини 132

Брусак В. Ландшафтно-географічні аспекти проектування і формування екологічної мережі в Українських Карпатах 133

Вовкунович О. Рекреаційно-туристичні маршрути в ландшафтах Сколевських Бескид (межиріччя Стрия і Опіру) 137

Горбунова Т. Ландшафтный потенциал территории юго-восточного Крыма для использования солнечно энергетических установок 139

Гостюк З. Рекреаційно-туристичне використання ландшафтів Покутського низькогір’я 140

Драган Н., Шумских Н. Рекультивация нарушеных земель с использованием биометодов 141

Исаченко Т. Проявление основных тенденций взаимодействия ландшафтов и рекреационного природопользования в северных промышленых регионах 144

Круль В., Круль Г., Гадельшин О. Поселенсько-демографічні показники заселення фізико-географічних областей території сточища р. Прут 146

Купач Т., Купач Д. Фактор пейзажної різноманітності в аналізі естетичної привабливості ландшафтів Києва 149

Лико Д., Мартинюк В. Регіональні особливості конструктивно-ландшафтознавчих досліджень Волинського Полісся 154

Максименко Н. Регіональні особливості ландшафтно-екологічного планування 157

Мельник А., Готовський Р. Природні територіальні комплекси Карпатського біосферного заповідника вздовж туристичного маршруту “Кваси-Говерла”..... 159

Михайленко Н., Щербань І. Погодно-кліматичні умови рекреаційної та спортивної діяльності в Українських Карпатах 161

Некос А. Особливості акумуляції важких металів у ґрунтах та рослинних продуктах харчування в умовах придорожніх геосистем 162

Петлюкова Е. Структура землепользования и антропогенная преобразованность ландшафтов Центрального Предгорья главной гряды Крымских гор..... 165

Пилипенко Г., Тодорова С. Сучасний стан і перспективи збереження ландшафтів на території Задністров’я 167

Резников А. Ландшафтное разнообразие и естественные ландшафты в системе территориального планирования большого города..... 170

Савицька О., Стрєлко І. Проект ландшафтного впорядкування території кампусу Київського національного університету імені Тараса Шевченка 173

Токар О. Аналіз сприятливості погодних умов Рівненської області для рекреації..... 175

Ходан Г. Заходи щодо зменшення забруднення атмосферного повітря автомобільним транспортом 177

Штойко П. Ландшафт у соціокультурному сприйнятті 179